

PATAK MÁRTA

Mint egy átok

Régi szokásom, hogy az esti hírek után levezetéképpen átkapcsolok valamilyen természetfilmes csatornára, hisz mégiscsak könnyebben emészthető, hogy oroszánok végeznek a gazellával, mint hogy egy fiú huszonhét késszúrással megöli a saját apját. Ma mégsem kapcsoltam át, maradtam a csatornán, bár ne tettem volna, mert de kíváncsi voltam a beszélgetésre. A sok reklám után alig kezdődött el a beszélgetés, rögtön megjelentek a képernyő alján a rövidhírek, és az egyik rögtön elvonta a figyelmemet a beszélgetésről, mert eszembe jutott róla egy fiú az intézetből, ahonnan nyugdíjba mentem. Végignéztem az éjszakába nyúló műsort, utána hiába próbáltam elaludni, azóta sem sikerült, nem megy ki a fejből az a régi történet.

Ha módomban állt volna, én biztos megkérdeztem volna annak a fiúnak az anyjától, hogy miért nem állt a sarkára miért nem mondta ki, hogy én nem fogom tudni szeretni azt a gyermeket, kérem, könyörgöm, segítsenek. Miért nem követelte sírva az orvosától, hogy tegyenek kivételt velem, játsszák ki a törvényt, tudom is én, hogyan, de szabadítsák meg ettől a nem várt magzattól, mert ő nem tudja, mit csinál vele, ha kénytelen lesz megszülni. De nyilván nem tiltakozott, vagy az orvos nem akarta már elvenni, mert késő volt, úgyhogy végighányta az első három hónapot, és valahányszor rájött az öklendezhetnék, titkon abban reménykedett, hogy a nagy erőlködésben magától majd leszakad a méhfaláról az a beágyazódott húsdarab, ami már egy emberkezdemény, és mint a gyomortartalmát, a szervezete egyszerűen kilökni magából. Másban nem nagyon bízhatott.

Hamar be kell látnia, hogy ez egyre valószínűtlenebb, és a kilenc hónap elteltével világra is jön majd egy önálló, tőle teljesen független lény, aki ártatlanságával óhatatlanul részvétet ébreszt az emberben. Valószínű, hogy nem az a természetes anyai ösztön diktálta érzés ébred föl benne, ami egyidős az emberiséggel, hanem valamiféle kimondatlan részvét egy lény iránt, akinek meg sem kellett volna születnie. Ezt a súlyt aztán nem bírja elviselni, és még kéthónapos sincs az a csecsemő, amikor úgy dönt, hogy véget vet az életének.

Így képzelem, bár túl egyszerű képlet ahhoz, hogy mélyebb okokat ne feltételezzek. Az a két hónap pokol lehetett neki, de ha még a kilencet is hozzáadjuk, vagy csak azt a hetet, amikortól már biztosan tudta, hogy terhes maradt, akkor beláthatjuk, nem lehet pusztán azzal elintézni, hogy véget vet az életének, hisz végső soron nem jókedvűből döntött, halála sokkal inkább a barbár férfi tettének a következménye, aki ezt művelte vele. Kegyetlenebb módon, mint amikor háború idején a katonák a lelki hadviselés, a megaláztatás, a lealacsonyítás legszofisztikáltabb formájaként sorra erőszakolják meg a hátország lányait, asszonyait. Az a férfi békeidőben tette, amit tett, bár talán a mozgatója ugyanaz volt, mint a katonáké, még ha nála nem is egyszerűen a tudatalatti késztetés, a fajfenntartás ösztöne működött, hanem a nő elutasító visel-

kedése gerjesztette, aki kétségbeesetten merészelt volna ellenállni az ő férfiúi erejének, és gyenge nőként az évezredes erőtörvény nevében sem volt hajlandó alávetni magát neki. Így történhetett.

Az a fiú már az intézetben megtapasztalta, ha valaki nem kerekedik felül az erejével, akkor másban kell jeleskednie, hogy ne tapossák el, és ennek szellemében is cselekedett minden helyzetben. Az intézeten belül mások a viszonyok, mint a kinti világban, ott nincs kihez menekülni, mindenki hamar megtanulja, hol a helye, aki esetleg nem, annak megmutatják a korban, erőben, befolyásban fölötte állók. Nincs egyéb kiváltság, származásnál, szociális helyzetnél vagy szimpátiánál fogva adott különbség, ők rangban egyformák, egyformán senkik, egymás szemében éppúgy, mint a társadalom szemében. Ezt én így tapasztaltam.

Apja nem lévén, anyja halála után a nagyszülei nem tudták vállalni, belerokkantak már a születésének körülményeibe, és ezt két hónap múltán még a lányuk elvesztése is tetézte, úgyhogy az unokájuk csecsemőotthonba, majd később a nevelőintézetünkbe került. A futószalagon egy lett a sok közül. Keveset állítok, ha azt mondom, nem tudtam megszeretni, de nem azért, mert eleve nem érezhettem részvétet, szánalmat vagy akár egyfajta anyai gyengédséget az intézet összes neveltje iránt, hiszen nekem is voltak kedvenceim, de hogy valaki ilyen önkéntelen viszolygást váltson ki bennem, mint ez a fiú, akinek jó húsz éve a nevét sem ejtettem ki a számon, arra a pályafutásom során még nem volt példa, pedig negyven évet ledolgoztam a szakmában. Most is csak erről a rövidhírről jutott eszembe.

Nem tudom, hogyan derítette ki, milyen körülmények között jött ő a világra, mikor az intézetben sem tudtuk, ki az apja, az anyagában csak annyi szerepelt, hogy ismeretlen, az anyja vezetéknevén anyakönyvezték. A nagyszülei, akik nem tudták magukhoz venni, az apja kilétéről állítólag semmit sem tudtak. Belátom, nem szép dolog, ha illet állítok egy volt növendékünkről, de már akkor sejteni lehetett, hogy ez a fiú ha felnő, mindenre képes lesz. Nem tudom, hány kisállat tanúskodhatna a kegyetlenkedéseiről. Persze, ebben legtöbbször társa is akadt, nem is egy, de a felbujtó mindig ő volt, a többiek csak mentek utána, mert volt benne valami delejes vonzerő. Ha ördögtől megszállt gyereket kellett volna megmintázni, jó alany lett volna hozzá. Az intézetünk réme volt, Isten bocsássa meg nekem, hogy így beszélek.

Huszonnégy éves volt, amikor hozzánk is eljutott a híre, hogy mit csinált. A tanóján fölkereste az apját, vagy akit annak mondtak neki a faluban vagy ahol az információt szerezte, és azzal jelentkezett nála, hogy a hirdetésre jött, ért a lovakhoz, a marhákhoz, a disznókhoz, világéletében állatokkal dolgozott. Szó szót követett, a férfinak jószerivel ideje sem maradt a csodálkozásra, hogy miféle hirdetésre, mikor a fiú valamilyen ürüggyel betերelte az istállóba, a kutyákat elhallgattatta, majd a férfit hátulról leütötte, aztán a marhakötéllel fölakasztotta a gerendára, és a már védekezésképtelen embert egyszerűen kisherélte. A részleteket az újságíró mesélte el nekünk, aki később a börtönben a miértek felől faggatta. Én máig hajlok rá, hogy ártatlanul halt meg az az ember, ha a nagyszülei nem tudták a faluban, hogy ki erőszakolta meg a lányukat, akkor majd pont egy idegen fogja tudni. Sokkal inkább el tudom

képzelné, hogy a kocsmában néhány fröccs után egy rosszakarója küldte oda a tanára.

Mikor meghallottam, utána napokig nem tudtam aludni, félek, hogy most is így járok, hajnalban majd megint fölélbredek, eszembe jutnak a régi történetek, és csak forgolódom reggelig. Olyan ez nekem, mint egy átok. Jön előttem, látom, hogy a véres a nadrágja, kérdeznem sem kell, rögtön tudom, hogy valamilyen fióka lába, kölyök állat szeme vagy farka bánja.

Sose tudtuk rajtacsípni, mindig valahol elrejtette a gyilkos szerszámot. Az épületből kiengedni sem lett volna szabad, de huszonnégy órán keresztül mégsem tartattuk bezárva, az a harminchektáros terület meg elég sok búvóhelyet kínált, nem állhatott folyton a sarkában egy nevelő. Volt uradalmi kastély, a régi időkben még a mostaninál is nagyobb volt a parkja, erdőrészt is tartozott hozzá, a grófi család hajdani mauzóleumával együtt, amit már a háború alatt kifosztottak az oroszok. Ha sikerült kiszökniük, az intézet legrettegettebb vásott kölykei ott bújócskáltak, ott ijesztgették a frissen beavatott társaikat, és ott firkáltak tele minden trágársággal a még éppen maradt falrészeket. A mauzóleum előtti kis tavauskában régen még talán csónakázni is lehetett, az idő meg az enyészet aztán teljesen elmozsarasította. A nádist alig lehetett megközelíteni. Ez volt a fiú kedvenc helye.

Abban az időben még nem volt olyan szokványos a kültéri kamera használata, nálunk, ott az isten háta mögötti nevelőotthonban meg pláne nem, úgyhogy akik nem félték a testi-lelki fenytéstől szabadon garázdálkodhattak. A jóisten a megmondhatója, mi mindent műveltek ott egymással vagy az ott élő állatokkal, amit sikerült megfogniuk. Az én látóköröm szerencsére odáig nem terjedt, meg a felelősségem se, azt hiszem, nem is bírtam volna ennyi évet végigdolgozni, ha még az intézetben kívüli dolgokért is felelnem kell. Azt sem tudom, felelt-e érte egyáltalán valaki, hogy kiszökdöstek. Hallgatólagos megállapodás volt a falu meg az intézet között, amolyan területen kívüli státuszt élveztünk, ha a falubeli gyerekek és felnőttek nem látták kárát, akkor szinte minden fölött szemet hunytak, ami a kastély meg a mauzóleum körül történt.

Nem tudom, milyen családi háttérrel jött ez a fiatalember, aki az imént eszembe juttatta hajdani növendékünket, fennállnak-e nála egyáltalán olyan enyhítő körülmények, mint annak idején a mienknél, és az ítélet kiszabásakor majd figyelembe veszi-e őket a bíróság. Azt tudom, hogy annak idején a bíróság figyelembe vette a fiú születése körülményeit, meg hogy állami gondozottként nevelkedett. Azt beszéltek, egyik intézetbeli kollégánk jócskán hozzájárult a tanúvallomásával. Már nem él, így bátrabban kimondhatom, hogy kamasz kora óta a saját alantas késztetéseinek eszközéül használta azt a fiút, a fiú ezzel tudta sakkban tartani, és a kolléga ezért mindent elnézett neki. Mindezt az igazgató tudtával.

A bírói indoklásban is benne volt, hogy a tanúvallomások alapján a bíróság figyelembe vette a vádlott fogantatásának, megszületésének körülményeit, a kéthónapos kori elhagyás tényét, intézeti gyermekkorát. Azonban nem hiszem, hogy mérlegelték a mellékkörülményt, hogy néhai kollégánk nem önzetlenül tanúskodott mellette,

nyilvánvalóan neki érdeke volt, hogy a fiú mielőbb szabaduljon. A rossz nyelvek szerint az apja ellen is ő hergelte, felkutatni is ő segített neki, bár ez csak feltételezés volt, én mindenesetre el tudom képzelni.

Nem tudom, mi lehet most vele, él-e még egyáltalán. Gondolni sem szeretek rá, a hideg futkos a hátamon tőle. Mindenesetre a bírák helyében sem lennék, mikor apagyilkosok ügyében kell döntenüök, és a büntetés kiszabása előtt mérlegelniük kell minden körülményt, esetleg pszichológust is meg kell hallgatniuk. Bár ha jól belegondolok, így logikus ez. Ha igazságosak akarnak lenni, akkor olyan szellemben kell eljárniuk, mint a hetvenes években az a német bíróság, amelyik ítéletével nagy port kavart egy szárd vendégmunkás fiú esetében. A fiú az Opel gyárban dolgozott, és egy szóváltás során halálosan megsebesítette a munkatársát, aki néhány óra múltán bele is halt a sérüléseibe. Sokan éljeneztek, de legalább annyian kárhoztatták is azt a bíróságot, amiért szerintük túl enyhe ítéletet hozott az olasz vendégmunkás ügyében, aki nyilván nem előre megfontolt szándékkal ölte meg a munkatársát. A bíró bátran kiállt a kamerák elé, és részletesen megindokolta a nyilvánosságnak, hogy miért született ilyen enyhe ítélet. Ugyanis nem mindegy, ki hogyan szocializálódott. Érkezése előtt az a fiatalember jószerivel csak birkák társaságában élt, az apja meg a nagyapja is birkapásztor volt abban a szárd faluban, és a bíróság az ítélelehoztatal során végig ezt a körülményt tartotta szem előtt.

Legjobban a mi növendékünk anyját sajnáltam mindig, meg tudtam érteni, hogy nem látott más kiutat, nem sok jót remélhetett az életben azok után, ami vele történt. Nem csodálom, hogy végzett magával, hogy is tudta volna kiheverni, amitől olyan fiatalon tönkrement az élete. Azt mondják, ha a nőben nem ébred föl a szülés után az anyai ösztön, akkor sosem tudja megszeretni a gyermekét. Hát ez a szerencsétlen lány is így volt vele. Ha mindez a háború után történik, akkor még csak akadt volna fogságból hazatérő férfi a faluban, aki ha nem is rögtön, de egy idő után elveszi azt a megesezt lányt, aki a front alatt átvonuló katonák áldozata lett. Sajátjaként neveli föl aztán azt a gyermeket, akiről eleinte mindenki tudja, idővel aztán mindenki el is felejt, hogy milyen körülmények között fogant. Volt elég gondjuk akkor, semhogy egy gyerek születésének részletein rágódjanak.

Nem és nem tudok elaludni. Azt hiszem, annak a fiúnak jócskán szerepe van benne, hogy nyugdíjasként hiába hívnak, eszem ágában sincs visszamenni az intézetbe. Pedig szép emlékeim is vannak, és tudom, égető szükség lenne most ott tapasztalt szakemberekre. De nekem is csak egy életem van, és ha belegondolok, több volt a rossz, mint a jó, régi dolgok miatt sokszor így is csak forgolódom éjszakánként, nem hiányzik nekem, hogy a nyomasztó emlékeket újabbakkal tetézzem. Az én időmben sem volt könnyű, és azóta csak tovább romlott a helyzet. Egyetlen intézet sem képes pótolni a családot, még a nevelőszülő sem. Igen ritkán előfordul, hogy egy-egy gyereket sikerül megmenteni, viszont aki kétéves koráig nem tapasztalhatja meg, milyen az anyai érintés, akkor azon hiába kérünk számon bizonyos érzelmeket.

Mint ez a fiú is annak idején. Nem csoda, hogy ez lett belőle, de ki tehet róla? Én egyszerűen nem tudtam szeretni. Talán a pártfogója, aki állítólag az apja vgy vélt

apja ellen hergelte. Ha egyáltalán ez igaz. Különben nem is értem, miért ölte meg az apját. Az anyja miatt? Aki elhagyta? Nem inkább az iránta érzett megvetésnek kellett volna sarkallnia őt bosszúra minden nő iránt? Hiszen az apját nem is ismerte. Válhatott volna belőle egy sorozatgyilkos, aki egyszerre több nőt is magához édesget, különféle ügyekkel felcsalja őket a lakásába, aztán végez velük, majd elássa őket, vagy valahogy másképp megszabadul tőlük. De hogy fogja magát, kiderítse, ki a vér szerinti apja, odamenjen hozzá a tanyára és végezzen vele, ehhez valami több kellett, mint a pártfogója hergelése. Próbálok elaludni, és másra gondolni, de ez a, talán nem is elhanyagolható körülmény nem hagy nyugodni. És mindez egy szalaghír miatt, ami eszembe juttatta.

Próbálok nem magamra venni a világ összes nyomorát, van éppen elég nyomasztó emlékem az intézetből. Itt nálunk a faluban békés emberek laknak, el sem tudom képzelni, hogy nálunk ilyen kegyetlen gyilkosság előfordulhatna. Hogy egy fiú fogja magát, és valamilyen indíttatásból huszonhét késszúrással megöli az apját. Én hinni szeretnék benne, hogy ilyesmi itt nem történhet meg, noha azt is tudom, hogy mindannyian Káin gyermekei vagyunk, és kisebb-nagyobb mértékben, de mindannyian magunkban hordozzuk a lehetőséget. Egy biztos, elalvás előtt jobb, ha továbbra is csak természetfilmet nézek.

